

तारानाथ शर्माको उपन्यासकारिता

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली
केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको
प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

ठाकुरप्रसाद घिमिरे

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

२०६६

डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल
शोधनिर्देशक

तारानाथ शर्माको उपन्यासकारिता

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली
केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको
प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

ठाकुरप्रसाद घिमिरे

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

२०६६

शोधनिर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको एम्.ए. दोस्रो वर्षका विद्यार्थी श्री ठाकुरप्रसाद घिमिरेले **तारानाथ शर्माको उपन्यासकारिता** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो निर्देशनमा परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको हो । उहाँको शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

२०६६/११/१४

.....
डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल
शोधनिर्देशक
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर ।

स्वीकृतिपत्र

१. प्रा. राजेन्द्र सुवेदी
(विभागीय प्रमुख)
२. डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्
(शोधनिर्देशक)
३. कर्णाखर खतिवडा
(बाह्य परीक्षक)

मिति : २०६६/११/२६

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेलज्यूका कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । आफ्नो व्यस्त जीवनकोअमूल्य समय दिई शोधकार्य गर्नका लागि उचित मार्ग निर्देशन गर्नुहुने शोधनिर्देशक गुरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधप्रस्तावलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोधकार्य गर्ने अवसर दिनु हुने विभागीय प्रमुख प्रा. राजेन्द्र सुवेदीज्यूप्रति आभार प्रकट गर्दछु । त्यस्तै शोधपत्र लेखनका लागि आवश्यक सल्लाह एवम् सुभाउ दिनु हुने नेपाली केन्द्रीय विभागका अन्य गुरुहरूप्रति म कृतज्ञ छु ।

शोधपत्र तयार गर्नका लागि आवश्यक पर्ने सामग्री मौखिक एवम् लिखित रूपमा उपलब्ध गराइ आवश्यक सहयोग गर्नुहुने शोधनायक श्री तारानाथ शर्मा तथा उहाँकी धर्मपत्नी शान्ता शर्माप्रति म ऋणी छु । यसैगरी शोधकार्यका लागि आवश्यक पुस्तक एवम् पत्रपत्रिका उपलब्ध गराइदिने त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालयलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

मलाई सानैदेखि अध्ययनप्रति उत्प्रेरित गरी यो अवस्थासम्म ल्याइपुऱ्याउने परिवारजन तथा शुभचिन्तकहरूप्रति ऋणी छु । प्रस्तुत शोधपत्र लेखनका लागि आरम्भदेखि नै प्रत्यक्ष एवम् परोक्ष रूपमा सल्लाह र सुभाउ दिई सहयोग गर्नु हुने केशवप्रसाद आचार्य, टीकाराम अर्याल लगायत सम्पूर्ण सहपाठी साथीहरूलाई हार्दिक धन्यवाद टर्क्याउँछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा छिटो छरितो एवम् यथाशक्य शुद्ध टड्डन गरी सहयोग गर्नु हुने 'जी' कम्प्युटर सेन्टर, कीर्तिपुरलाई धन्यवाद प्रदान गर्दछु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्र उचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुरमा पेश गर्दछु ।

.....
ठाकुरप्रसाद घिमिरे
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर ।

विषयसूची

	पृष्ठ
पहिलो परिच्छेद	
शोध परिचय	१-३
१.१ शोधशीर्षक	१
१.२ शोधको प्रयोजन	१
१.३ समस्याकथन	१
१.४ उद्देश्य	१
१.५ पूर्वकार्यको समीक्षा	१
१.६ शोधपत्रको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता	२
१.७ अध्ययनको सीमाङ्कन	२
१.८ सामग्री सङ्कलन विधि	३
१.९ सैद्धान्तिक ढाँचा र शोधविधि	३
१.१० शोधपत्रको रूपरेखा	३
दोस्रो परिच्छेद	
तारानाथ शर्माको संक्षिप्त परिचय	४-१४
२.१ तारानाथ शर्माको जीवनी	४
२.१.१ जन्म र जन्मस्थान	४
२.१.२ बाल्यकाल	४
२.१.३ शिक्षादीक्षा	४
२.१.४ पारिवारिक अवस्था	५
२.१.४.१ विवाह र सन्तान	५
२.१.४.२ आर्थिक अवस्था	५
२.१.५ कार्यक्षेत्रमा प्रवेश	६
२.१.५.१ अध्यापन	६
२.१.५.२ सम्पादन	६
२.१.५.२.१ पत्रपत्रिका	६
२.१.५.२.२ पुस्तक	७
२.१.५.३ संस्थागत संलग्नता	७
२.१.६ भ्रमण	७
२.१.७ साहित्यिक क्षेत्रमा प्रवेश	७
२.१.७.१ लेखनका लागि प्रेरणा र प्रभाव	७
२.१.७.२ लेखन प्रारम्भ	८
२.१.७.३ प्रकाशित पुस्तकाकार कृतिहरू	८

	२.१.७.३.१ निबन्ध सङ्ग्रह	८
	२.१.७.३.२ समालोचना	८
	२.१.७.३.३ उपन्यास	९
	२.१.७.३.४ कथासङ्ग्रह	९
	२.१.७.३.५ भाषा	९
	२.१.७.३.६ सामाजिक सेवाका पुस्तकहरू	९
	२.१.७.३.७ अनुदित पुस्तकहरू	९
२.१.८	सम्मान तथा पुरस्कार	१०
२.१.९	जीवनदर्शन	१०
२.२	तारानाथ शर्माको व्यक्तित्व	१०
२.२.१	पृष्ठभूमि	१०
२.२.२	शारीरिक व्यक्तित्व	११
२.२.३	व्यक्तित्वका विभिन्न पाटा	११
	२.२.३.१ साहित्यिक व्यक्तित्व	११
	२.२.३.१.१ समालोचक व्यक्तित्व	११
	२.२.३.१.२ निबन्धकार व्यक्तित्व	१२
	२.२.३.१.३ उपन्यासकार व्यक्तित्व	१२
	२.२.३.१.४ कथाकार व्यक्तित्व	१३
	२.२.३.१.५ कवि व्यक्तित्व	१३
	२.२.३.१.६ सम्पादक व्यक्तित्व	१३
	२.२.३.२ साहित्येतर व्यक्तित्व	१३
	२.२.३.२.१ प्राध्यापक व्यक्तित्व	१३
	२.२.३.२.२ भाषावैज्ञानिक व्यक्तित्व	१४
२.२.४	जीवनी र व्यक्तित्वबीच अन्तर्सम्बन्ध	१४

तेस्रो परिच्छेद

उपन्यास विश्लेषणको प्रारूप

१५-१७

३.१	प्रारूप	१५
३.२	प्रारूपको स्पष्टीकरण	१५
	३.२.१ परिचय	१५
	३.२.२ कथावस्तु	१६
	३.२.३ कथानकको सङ्गठन	१६
	३.२.४ सहभागी	१६
	३.२.५ परिवेश	१६
	३.२.६ उद्देश्य	१७
	३.२.७ दृष्टिविन्दु	१७

३.२.८	भाषाशैलीय विन्यास	१७
३.२.९	व्याख्या तथा निष्कर्ष	१७
चौथो परिच्छेद		
उपन्यासको विश्लेषण		१८-५४
४.१	‘ओभेल पर्दा’ उपन्यासको विश्लेषण	१८
४.१.१	परिचय	१८
४.१.२	कथावस्तु	१८
४.१.३	कथानकको व्यवस्थापन	१९
	४.१.३.१ आदिभाग	१९
	४.१.३.२ मध्यभाग	२०
	४.१.३.३ अन्त्य भाग	२०
४.१.४	सहभागी	२०
४.१.५	परिवेश	२३
४.१.६	उद्देश्य	२४
४.१.७	दृष्टिविन्दु	२४
४.१.८	भाषाशैलीय विन्यास	२४
४.१.९	व्याख्या तथा निष्कर्ष	२५
४.२	‘मेरो कथा’ उपन्यासको विश्लेषण	२५
४.२.१	परिचय	२५
४.२.२	कथावस्तु	२५
४.२.३	कथानकको व्यवस्थापन	२७
	४.२.३.१ आदि भाग	२७
	४.२.३.२ मध्य भाग	२७
	४.२.३.३ अन्त्यभाग	२७
४.२.४	सहभागी	२७
४.२.५	परिवेश	३०
४.२.६	उद्देश्य	३०
४.२.७	दृष्टिविन्दु	३१
४.२.८	भाषाशैलीय विन्यास	३१
४.२.९	व्याख्या तथा निष्कर्ष	३२
४.३	‘सुली’ उपन्यासको विश्लेषण	३२
४.३.१	परिचय	३२
४.३.२	कथावस्तु	३२
४.३.३	कथानकको व्यवस्थापन	३४
	४.३.३.१ आदिभाग	३४

४.३.३.२ मध्यभाग	३४
४.३.३.३ अन्त्य भाग	३४
४.३.४ सहभागी	३४
४.३.५ परिवेश	३७
४.३.६ उद्देश्य	३७
४.३.७ दृष्टिविन्दु	३८
४.३.८ भाषाशैलीय विन्यास	३९
४.३.९ व्याख्या तथा निष्कर्ष	३९
४.४. भ्रमको उपन्यासको विश्लेषण	४०
४.४.१ परिचय	४०
४.४.२ कथावस्तु	४०
४.४.३ कथानकको व्यवस्थापन	४१
४.४.३.१ आदि भाग	४१
४.४.३.२ मध्यभाग	४१
४.४.३.३ अन्त्यभाग	४२
४.४.४ सहभागी	४२
४.४.५ परिवेश	४४
४.४.६ उद्देश्य	४५
४.४.७ दृष्टिविन्दु	४६
४.४.८ भाषाशैलीय विन्यास	४६
४.४.९ व्याख्या तथा निष्कर्ष	४६
४.५. नेपालदेखि अमेरिकासम्म उपन्यासको विश्लेषण	४७
४.५.१ परिचय	४७
४.५.२ कथावस्तु	४७
४.५.३ कथानकको व्यवस्थापन	४९
४.५.३.१ आदि भाग	४९
४.५.३.२ मध्य भाग	५०
४.५.३.३ अन्त्य भाग	५०
४.५.४ सहभागी	५०
४.५.५ परिवेश	५२
४.५.६ उद्देश्य	५३
४.५.७ दृष्टिविन्दु	५३
४.५.८ भाषाशैलीय विन्यास	५४
४.५.९ व्याख्या तथा निष्कर्ष	५४

पाँचौं परिच्छेद

तारानाथ शर्माका औपन्यासिक प्रवृत्ति

५५-५७

५.१	सामाजिक यथार्थवादी उपन्यासकार	५५
५.२	आलोचनात्मक यथार्थवादी उपन्यासकार	५५
५.३	साम्प्रदायिक भावनाको विरोध गर्दै मानवतावादी दृष्टिकोण प्रक्षेपण	५६
५.४	सामाजिक विकृति र विसङ्गतिप्रति व्यङ्ग्य	५६
५.५	प्रवासी नेपाली जनजीवनको प्रस्तुतीकरण	५६
५.६	नेपाली जनजीवनप्रति अगाध आस्था	५७
५.७	राष्ट्रवादी उपन्यासकार	५७
५.८	भाषाशैलीगत प्रवृत्ति	५७

छैटौं परिच्छेद

उपसंहार

५८-६१

सन्दर्भग्रन्थसूची

६२-६३